

Katalogu i **Florës dhe Faunës** së Shqipërisë

Përmes përfshirjes qytetare

Përmbajtja

Edukimi Mjedor	4
BioBlitz- Një udhëzues për mënyrën e lidhjes me natyrën dhe kontributin në shkencë	4
Pse të marrësh pjesë në Bioblitz?	8
Shpendët:	9
Amfibët:	11
Zvarraniket:	12
Cjitarët:	13
Peshqit:	14
Insektet	16
Bimët:	17
Kërpudhat:	17

Eshte koha te bashkojmë njerëzit me natyrën

Dita Botërore e Mjedisit na kërkon për të dalë në natyrë, për të vlerësuar bukurinë e saj dhe rëndësinë e saj, dhe për të dhënë një mesazh “për të mbrojtur planetin Tokë që ne ndajmë sëbashku”.

Lidhja me natyrën mund të përfshijë të gjitha shqisat tona: Pse të mos hiqni këpucët dhe të te kenaqeni me rërën? Shijojë atë me këmbë e duar ! Mos shiko vetëm bukurinë e liqenit por hidhu në të!

Në epokën e asfaltit dhe telefonave “të zgjuar” dhe në mesin e shpërqëndrimit që shkakton jeta moderne, lidhja me natyrën mund të jetë e shkurtër.

Por me ndihmën e studentëve dhe qytetarëve kemi bërë lidhjen me natyrën të mundur duke zhvilluar katalogun e florës dhe faunës Shqiptare përmes një sprinti një vjeçar të Bioblitz.

*Nga oborri yt në parkun kombëtar të preferuar,
natyra është më afër se sa mendon.
Është koha për të dalë dhe për ta shijuar atë.*

Edukimi Mjedisor

Edukimi mjedisor është procesi që i ndihmon nxënësit të njihen me çështjet mjedisore, të përfshihen në zgjidhjen e tyre dhe të ndërmarrin nisma për përmirësimin e gjendjes mjedisore. Për pasojë nxënësit zhvillojnë shprehje dhe dije mjedisore, që i bën ata të marrin vendime të përgjegjshme për mjedisin dhe shoqërinë. Përbërësit e edukimit mjedisor janë: vetëdija dhe ndërgjegjësimi për mjedisin dhe sfidat mjedisore; të kuptuarit e problemeve mjedisore dhe çështjeve shqetësuese, motivimi për përmirësimin e cilësisë mjedisore; marrja e nismave dhe përfshirja në veprimtari që synojnë mbrojtjen e mjedisit apo rehabilitimin e tij.

Edukimi mjedisor është shumë më tepër së informim mjedisor. Edukimi mjedisor kërkon t'u mësojë individëve të një shoqërie mbi rëndësinë jetike të mbrojtjes së mjedisit, mënyrën sesi duhet të analizojnë aktivitete të ndryshme njerëzore duke marrë parasysh ndikimin që ato kanë apo mund të kenë në mjedis, duke nxitur të menduarin kritik dhe përgjegjshmërinë sociale dhe mjedisore.

Kështu, edukimi mjedisor, ndryshe nga informimi mjedisor përfshin njëkohësisht dy linja paralele: ndërgjegjësimin për çështjet mjedisore dhe nxitjen e nismave dhe përkushtimin për të mbrojtur apo përmirësuar gjendjen mjedisore.

Edukimi mjedisor është përgjegjësi e të gjithë shoqërisë, e familjes, por pikë së pari e të gjithë komunitetit arsimor.

Ai është më shumë se një çështje programesh shkollore, apo përfshirjes së shkollave në menaxhimin e burimeve: edukimi mjedisor duhet të paraqesë rrugët dhe mënyrat se si një individ i përgjegjshëm në shoqëri mund dhe duhet të kujdeset për të shkaktuar sa më pak dëmtime në mjedis, dhe rehabilitimin e tij sa herë dhe aq sa është e mundur.

BioBlitz - Një udhëzues për mënyrën e lidhjes me natyrën dhe kontributin në shkencë

Çfarë është një BioBlitz?

Në aktivitetin BioBlitz, qytetarët ndihmojnë për të identifikuar sa më shumë specie të jetë e mundur në një zonë natyrore.

Përmes kësaj veprimtarie nxënësit dhe qytetarët njihen se si të përdorin harta dhe përfaqësime të tjera gjeografike, teknologji gjeohapësinore dhe të menduarit hapësinor për të kuptuar dhe komunikuar informacionet që lidhen me mjedisin.

Përmes iniciativës një vjeçare të Bioblitz Shqipëri, vendi do të ketë një inventar të florës dhe faunës të bërë nga shoqëria civile dhe angazhimi i nxënësve që është (i) miqësor (ii) transparent (iii) me kosto të ulët (iv) gjithëpërfshirës (v) dhe ka një ndikim të drejtpërdrejtë në programet e arsimit për edukimin mjedisor.

Projekti EIMMS synon hartimin e një sistemi informacioni mjedisor, i cili të jetë i përshtatshëm për tu përdorur nga përdoruesit në nivel lokal dhe atë qendror dhe në të njëjtën kohë të jetë transparent për publikun. Ky aktivitet është në përputhje me komponentin e tretë të projektit EIMMS: Rritja e kapaciteteve të palëve të interesuara për menaxhimin e informacionit.

Edukimi Mjedisor dhe Bioblitz së bashku në 22 shkollat e vendit:

Ora e hapur mësimore:

Pse do të ishte e dobishme kryerja e një inventari të të gjitha llojeve në një zonë natyrore? Si mundën studentët dhe qytetarët të jenë pjesë e saj?

Biodiversiteti

Biodiversiteti është shumëllojshmëria e jetës. Ai mund të studiohet në shumë nivele. Në nivelin më të lartë, ju mund të shikoni të gjitha speciet e ndryshme në të gjithë Tokën. Në një shkallë shumë më të vogël, ju mund të studioni biodiversitetin brenda një ekosistemi si njëpellg ose një park në lagjen tuaj. *Identifikimi dhe kuptimi i marrëdhënieve midis gjithë gjallesave në Tokë janë disa nga sfidat më të mëdha të shkencës.*

Rendesia e Biodiversitetit

Biodiversiteti është jashtëzakonisht i rëndësishëm për njerëzit dhe për shëndetin e ekosistemeve. Disa nga arsyet janë:

- ◆ Biodiversiteti na lejon të jetojmë jetë të shëndetshme dhe të lumtur. Ai na siguron një sërë ushqimesh dhe materialesh dhe kontribuon në ekonomi. Pa një shumëllojshmëri të biodiversitetit, në tregjet tona do të kishte shumë më pak për të konsumuar.
- ◆ Shumica e zbulimeve mjekësore për të kuruar sëmundjet janë bërë për shkak të hulumtimeve në biologjinë dhe gjenetikën e bimëve dhe kafshëve. Çdo herë që një specie zhduket ose diversiteti gjenetik humbet, nuk do të dimë nëse kërkimi do të na kishte dhënë një vaksinë apo ilaç të ri.
- ◆ Biodiversiteti është një pjesë e rëndësishme e shërbimeve ekologjike që e bëjnë jetën të jetueshme në Tokë. Ato përfshijnë çdo gjë nga pastrimi i ujit dhe kimikatet, të cilat i bëjnë ligatinat, deri tek sigurimi i oksigjenit për të marrë frymë - një nga shumë gjëra që bimët bëjnë për njerëzit.
- ◆ Biodiversiteti lejon që ekosistemet të përshtaten me shqetësimet si zjarret ekstreme dhe përmytjet. Nëse një specie zvarranikësh zhduket, një pyll me 20 zvarranikë të tjerë ka gjasa të përshtatet më mirë se një pyll tjetër me vetëm një zvarranik.
- ◆ Diversiteti gjenetik parandalon sëmundjet dhe ndihmon speciet të përshtaten me ndryshimet në mjedisin e tyre.
- ◆ Thjesht për çudi të të gjitha gjërave: Ka aq pak gjëra të bukura dhe frymëzuese sa diversiteti i jetës që ekziston në Tokë.

Monitorimi i mjedisit dhe hartimi i politikave?

- ◆ Monitorimi mjedisor² mund të përshkruhet si një program i studimeve periodike, sistematike që zbulon gjendjen e mjedisit. Aspektet specifike të mjedisit për t'u studiuar përcaktohen nga objektivat mjedisore dhe legjislati i mjedisit. Qëllimi i monitorimit të mjedisit është vlerësimi i progresit të bërë për të arritur objektivat e dhëna mjedisore dhe për të ndihmuar në zbulimin e çështjeve të reja mjedisore.
- ◆ Rezultatet janë me rëndësi thelbësore për menaxhimin e mjedisit në përgjithësi, pasi hartimi dhe prioritizimi i politikave mjedisore bazohet në gjetjet e monitorimit mjedisor;

1 <https://www.nwf.org/Wildlife/Wildlife-Conservation/Biodiversity.aspx>

2 <https://ec.europa.eu/jrc/en/research-topic/environmental-monitoring>

Në këtë program përmes portalit dhe aplikacionit iNaturalist³, të gjithë u bashkuan në iniciativë.

Shembull moduli mësimor:

Koha	Moduli
9:30	Hapja e orës mësimore me (i) prezantimi e rëndësisë së Edukimit Mjedisor (ii) Tri shtyllat e Konventës Aarhus
9:50	(i)Video e Natyrës Shqiptare (ii) Biodiversiteti dhe lidhja e tij me monitorimin dhe politikë-bërjen.
10:10	(ii) Prezantimi i aspekteve kryesore të rëndësisë së rrjeteve natyrore si Zonat e Mbrojtura apo Natura 2000.
10:30	Prezantimi i iniciativës BioBlitz

Aktiviteti Në Natyrë

Zhvillimi i aktivitetit në terren për të Kataloguar Florën dhe Faunën e Shqipërisë.

Për të menaxhuar pjesëmarrësit, krijohen “zonat e zbulimit” si për shembull një shteg pemësh ku ekspertët e mjedisit/ mësuesit do t’ju mësojnë nxënësve se si të identifikojnë speciet.

Një listë e llojeve të pritura që do të identifikohen do të përgatitet para ushtrimit në terren.

Objektivat e mësimt

Studentët do të:

- ◆ Të hartojnë një inventar speciesh përmes projektit BioBlitz në portalin iNaturalist
- ◆ Përshkruajnë biodiversitetin në zonë
- ◆ Hartojnë shpërndarjen e organizmave

Metodat:

- ◆ Diskutimet
- ◆ Të mësuarit në terren
- ◆ Kërkimi/zbulimi

Opsionale (për mësuesin e shkollës): Diskutimi i gjetjeve dhe vlerësimi përfundimtar:

Nxënësit do të shkruajnë një përmbledhje të përvojës së tyre, duke iu përgjigjur disa prej këtyre pyetjeve: (i) Sa lloje janë vëzhguar? (ii) Në cilat lloje habitash gjetën specie? (iii) Cilët faktorë abiotikë mund të kenë ndikuar në speciet e gjetura?

Vlerësoni përmbledhjet e tyre duke u bazuar në të kuptuarit e gjetjeve të tyre, njohuri të reja në mjedisin e tyre lokal dhe idetë për inventarët e llojeve të ardhshme.

Institucionet arsimore të përfshira:

Kukës	"Riza Spahiu"
Lezhë	"Gjergj Fishta "
Fushë Krujë	"Adem Gjeli"
Durrës	"Shaqe Mazreku"
Shkodër	"Ismail Qemali"
Lushnjë	"Kongresi i Lushnjës"
Vlorë	"Jani Minga"
Tiranë	"Sabaudin Gabrani" "Sami Frasheri"
Berat	"22 Tetori"
Burrel	"Mustafa Gjestila"

Kavajë	"Rilindja"
Elbasan	"Abdyl Paralloi"
Pukë, Fushë-Arrës	"Pjetër Arbnori"
Mirëditë, Rubik	Shk. 9 vjeçare Rubik
Përmet	"Nonda Bulka"
Korçë	"Mësonjëtorja e parë"
Pogradec	"Gjokë Shqiptari"
Ersekë	"Papa Kristo Negovani"
Gjirokastrë	"Andon Zako Çajupi"
Bajram Curri	"Ali Podrimja"
Fier	"Mark Dashi"

Event Stats

Totals

- 1550 Observations »
- 633 Species »
- 76 People »

Most Observations

- conus: 568 observations
- shelgalleryflora: 135 observations
- nicolaglio: 83 observations
- teamcoordinator: 32 observations
- amandahaverl: 31 observations

Most Species

- conus: 255 species
- shelgalleryflora: 208 species
- nicolaglio: 42 species
- teamcoordinator: 3 species
- enlshyti: 1 species

Most Observed Species

- Domestic Dog: 13 observations
- Hermann's Tortoise: 10 observations
- Tree of heaven: 8 observations
- Lygaeus creticus: 7 observations
- European Nursery Web spider: 6 observations

Materialet laboratorike :

1. LUPE ZMADHUESE
2. ETIKETA
3. KAVANOZ QELQI
4. RRJETA PËR FLUTURA
5. KANAVACE E BARDHE
6. LAMA
7. LAMELA
8. MIKROSKOP

PSE TË MARRËSH PJESË NË BIOBLITZ ?

1. Eksploroni natyën me ndihmën e ekspertëve!

Shkencëtarët do t'ju udhëheqin në një turne të veçantë informativ, duke treguar bukuritë e veçanta natyrore pranë jush!

2. Bashkohuni me një inventar speciesh!

Nëse regjistroheni në iNaturalist do të bashkoheni me një ekip nga i gjithë vendi dhe vëzhgimi juaj mund të jetë i pari për të gjetur një specie të re me rëndësi kombëtare.

3. Ndani fotot tuaja me shkencëtarët nga e gjithë bota!

Është e lehtë. Shkrep fotot e bimëve dhe kafshëve që i shikoni dhe ngarkojini ato në iNaturalist, gjë që siguron një vend për të regjistruar vëzhgimet dhe për të marrë ndihmë me identifikimin e specieve nga shkencëtarët.

4. Bëni zbulime të reja dhe festoni natyrën!

BioBlitz Shqipëri në maratonën e saj një vjecare numëroi 630 specie, dhe madje edhe më shumë pjesëmarrës do të numërojnë specie në të gjithë vendin në vitet në vazhdim!

Bashkohu në festimin e Ditës Ndërkombëtare të Mjedisit.

Katalogu:

Llojet e përzgjedhura nga portali iNaturalist në projektin :

Të Katalogojmë Florën dhe Faunën e Shqipërisë janë : të egër dhe të verifikueshëm

Shpendët:

(c) Paul Cools
Burimi: inaturalist.org

Gargulli

Merops apiaster

Gargulli është një zog me një pamje të paharrueshme, ai kryesisht ushqehet me insekte thumbuese si bletët dhe grenkset. Ata i kapin insektet në fluturim pastaj i heqin thumbin duke i fërkuar në gjatësinë e tyre. Hanë rreth 250 insekte çdo ditë.

Statusi:EN

Jetëgjatësia maksimale: 6 vite

Burimi: inaturalist.org

Foto © Conus Mediterraneus

Larashi kurrizkuq

Lanius collurio

Është një mini-grabitqar i bukur, i njohur si 'zogu kasap' për shkak të zakoneve të të ushqyerit me insekte të mëdha, zogj të vegjël, bretkosa, brejtës dhe hardhuca. Një shpend shtegtar me një gjatësi 16-18 cm.

Statusi:DD

Jetëgjatësia maksimale: 10.1 vite

(c) Vitaliy Khustochka
Burimi: inaturalist.org

Foto© Nicola Gilio

Pupeza

Upupa epops

Është një shpend shumëngjyrësh i dallueshëm për "kuroren" e tij të puplave.

Dieta e tyre përfshin shumë lloje të konsideruara nga njerëzit si dëmtues, si proçesionarja, një dëmtues pyjor mjaft i përhapur edhe në vendin tonë . Për këtë arsye specieve u ofrohet mbrojtje me ligj në shumë vende.

Statusi: VU

Jetëgjatësia maksimale: 11 vite

Foto © Fabien Bouillet

Foto © ShellGallery Vlorë

Amfibët:

Bretkosa e drureve

Hyla arborea

Ata janë të hollë, me këmbë të gjata. Lëkura e tyre dorsale mund të jetë e gjelbër, e hirtë ose e zezë si varësi e temperaturës, lagështisë ose gjendjes së tyre.

Ata jetojnë në tokë të thatë shumicën e vitit. Gjatë ditës ata ushqehen me gjethe të gjerë të pemëve dhe vegetacionin përreth kurse në mbrëmje hanë insekte, merimanga dhe kërmij në tokë.

Meshkujt nga muaji Prill deri në Korrik zhvendosen në pellgje me ujë për të kënduar në koret e natës, të cilat mund të dëgjohen deri në 1 km distancë .

Statusi:LRlc

Jetëgjatësia maksimale: 22 vite

© Conus Mediterraneus

E bukura e dheut

Salamandra salamandra

Është e zezë me pika të verdha ose vija .Disa prej tyre mund të jenë pothuajse tërësisht të zeza, ndërsa te disa të tjera dominon ngjyra e verdhë.

Ndonjëherë mund të shfaqen hije të kuqe dhe portokalli, ose të zëvendësohen ose përziehen me të verdhë sipas nën-llojeve.

Gjatë rritjes ata e ndryshojnë lëkurën e tyre të vjetër dhe me pas e hanë atë.

E bukura e dheut shpesh mund të mbahet si „kafshë shtëpiake“.

Statusi:DD

Jetëgjatësia maksimale: 24vite

© Conus Mediterraneus

Zvarraniket:

Breshkë toke

Testudo hermanni

Kanë zhguall tërheqës me ngjyrë të zezë dhe të verdhë. Shkëlqimi i zhguallit mund të zbehet me kalimin e moshës. Herët në mëngjes, breshkat e tokës lënë strehëzat e tyre të natës për të dalë në diell dhe për të ngrohur trupat e tyre. Më pas ata kërkojnë ushqimin. Përmes nuhatjes përzgjedhin bimët për të ngrënë. Përveç gjetheve dhe luleve, breshkat hanë fruta të vogla si ushqim plotësues.

Statusi: LRnt

Jetëgjatësia maksimale: 30 vite.

© Gabriel Kryemadhi

Zhapi me pllaka

Alyroides nigropunctatus

Pëlqen të zvarritet. Habitatet natyrore të tij janë shkurret mesdhetare, zonat shkëmbore, tokat bujqësore, kullotat, plantacionet, dhe zonat urbane.

Kjo specie frikësohet lehtësisht dhe për shkak të statusit të mbrojtur që ajo ka në disa vende të botës është e ndaluar mbajtja në kaptivitet.

Ai është i përhapur në zonën bregdetare përreth Mesdheut.

Statusi: LRlc

Jetëgjatësia maksimale:
Mbetet ende për tu zbuluar

© ShellGallery Vlora

Gjitarët:

Lutra/ Lunderza

Lutra lutra

Lundërza është kafshë me trup të lartë deri 30 cm, të gjatë 120–150 cm me ngjyrë gështenjë, më të çelur nga ana barkore dhe peshon 6–15 kg.

Shqipëri ndeshet kudo në brigjet e lumenjve, kënetave, liqeneve e pellgjeve ku ndërton strofkën duke hapur galeri me dy dalje, nën ujë e për ajrosje.

Ushqehet kryesisht gjatë natës me peshq, bretkosa, shpendë e vezët e tyre dhe wshtë e dëmshme në ekonomitë e rritjes së peshkut.

Gjuhet për gëzofin e saj me vlerë, me qime të shkurtra, të buta, të dendura, me ngjyrë kafe e të shkëlqyeshme.

Statusi: VU

Jetëgjatësia maksimale:14-16vite

© kiccat

Ariu i murme

Ursus arctos

Është lloji i dytë më i madh i familjes së arinjëve, pas ariut polar, duke arritur në peshë deri në 861 kg dhe një gjatësi prej 2 m.

Dieta e arinjve është shumë e larmishme nga bimët e fruta simana pylli tek vezëte shpendëve dhe mjalti.

Në përgjithësi, ariu i murrme lëviz gjatë natës, por ndonjëherë dhe ditën.

Nuk janë plotësisht letargjikë dhe mund të zgjohen lehtësisht,

Statusi:VU

Jetëgjatësia maksimale:30vite.

© Nicola Gilio

Peshqit:

Peshk çibuk

Uranoscopus scaber

Është një peshk detar, subtropikalw I familjes Uranoscopidae. Trupi i tij është i përshtatshëm për të jetuar në sipërfaqen e detit dhe është një nga peshqit e vegjël i cili ka aftësinë për të gjeneruar një ngarkesë elektrike. Femrat janë më të mëdha se meshkujt.

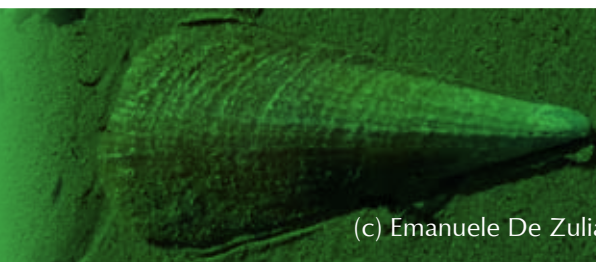
Statusi : DD

Jetëgjatësia: 5-6 vite.

© Conus Mediterraneus

Molusqe:

(c) Emanuele De Zuliani

Pinna nobilis

Midhja si Pendë shkëlqen si ari në dritën e diellit. Pinna nobilis është një lloj i kërcënuar me zhdukje, pjesërisht për shkak të peshkimit apo ankorimeve të anijeve mbi të duke e thërrmuar. Ndotja e ujrave dëmton vezët, larvat, dhe midhjet e rritura. Ajo është renditur si një specie e rrezikuar në Detin Mesdhe. Direktiva e Habitatit të Këshillit Evropian 92/43 / EEC, mbi ruajtjen e habitateve natyrore dhe të faunës dhe florës së egër, shpall që P. nobilis specie të mbrojtur në mënyrë strikte (nga Aneksi IV i EEC, 1992) - të gjitha format e kapjes ose vrasjes së qëllimshme të saj janë të ndaluara me ligj.

Statusi: VU A1a

Jetëgjatësia maksimale: 25 vite

(c) ShellGallery Vlora

Charonia variegata

Guaska e tij arrin gjatësinë deri në 2 metra!

Megjithëse “tritoni gjigand” duket i padëmshëm, ai është një grabitqar!

Status:EN A1b

Jetëgjatësia maksimale: Nuk ka dijeni por fosilet gjenden në shtresat detare në mbarë botën.

© ShellGallery Vlorë

Hexaplex trunculus

Metoda e lashtë për prodhimin e ngjyrës së purpurtë nga *Hexaplex trunculus* ende nuk është riprodhuar me sukses (sepse ngjyra e purpurt degradon shumë shpejt, duke rezultuar vetëm në ngjyrë blu).

Thuhet se 10-12,000 individë janë të nevojshëm për të prodhuar një gram ngjyre. Ngjyra ka qenë e çmuar në kohët e lashta, ajo njihet si “blu mbretërore” dhe përdoret vetëm nga aristokracia më e lartë.

Statusi: LR nt

Jetëgjatësia maksimale: Nuk dihet por fosilet e saj janë gjetur në Marok, Itali dhe Spanjë.

Photo © Conus Mediterraneus

Insekte

Lycaena phlaeas

“Bakri i vogël” është një flutur shumë e shpëjtë, e cila pasi ndalon në destinacion, është e pagabueshme. Flatrat e saj janë ngjyrë ari e shndritshme.

Është një specie e përhapur dhe me një pamje të njohur dhe të mirëpritur për shumë naturalistë gjatë muajve të verës.

Gjatë natës fluturat fluturojnë në barishtet e ulëta ose mbi lule.

Jetëgjatësia maksimale: 3 jave

© ShellGallery Vlora

Pyrrhocoris apterus

P. apterus ishte objekt i një zbulimi të papritur në vitet 1960 kur studiuesit që kishin dhjetë vite që studionin rritjen e tyre në Pragë, u përpoq të bënte të njëjtën gjë edhe në Universitetin e Harvardit në Shtetet e Bashkuara por të gjitha mostrat ngordhën pa arritur maturim.

Burimi i problemit u vërtetua të ishte letra që përdorej në laborator gjatë procesit të rritjes; Efekti ndodhte vetëm për letren e prodhuar në Amerikë.

Speciet ndordhnin kur përdorej gazeta amerikane si New York Times, por jo gazetat europiane si The Times. Shkaku ishin hormonet e gjetura në pemën e balsamit (*Abies balsamea*) që përdorej për të prodhuar letra dhe produkte të ngjashme.

(c) teamcoordinator

©Aka

Bimët:

Manaferra

Rubusfruticosus

Një bimë shumë e zakonshme dhe e adaptueshme, e gjetur në kopshte, pyje, livadheku fruti i saj "Manaferra" është i ngrënshtëm.

Ajo mund të rritet deri në 5-9 metra. Manaferra rritet shumë mirë në prani të diellit.

Jetëgjatësia e farës në tokë është aktualisht e panjohur.

Jetëgjatësia : 2 vjet

© Donald Veizi

©DM

Rozmarina

Rosmarinusofficinalis

Rozmari është një barishte shumëvjeçare me gjelbërim të përhershëm me gjethe, dhe lule vjollcë ose blu. Është bimë e rajonit të Mesdheut.

Koha më e mirë për ta mbjellë rozmarinën është në pranverën e hershme ose në vjeshtë. Rozmarina është e njohur për përmirësimin e humorit, kthjellimin e mendjes dhe lehtësimin e stresit.

Jetëgjatësia: Rozmarina jeton gjatë

© ShellGalleryVlora

Kërpudhat:

Trametes versicolor

Është një nga kërpudhat më të zakonshme në pyje e gjetur pothuajse në çdo vend ku ka trungje dhe trungje të vdekur që dekompozohen. "Versicolor" e përshkruan me mirë këtë kërpudhë që ka ngjyra të ndryshme.

Ajo është e ngrënëshme, por jështë e ashpër dhe lëkurore. Shumica e njerëzve konsumojnë ato si çaj. Ajo gjenden zakonisht nga pranvera deri në vjeshtë, ndonjëherë mund t'i gjeni edhe në dimër.

Jetëgjatësia: Ka një jetëgjatësi prej 1 ose 2 vite

© ShellGallery Vlora

KATEGORITË E KERCENIMIT SIPAS IUCN⁴

Kategoria	Kodi	Perkufizimi
EX		I zhdukur
EË		I zhdukur si gjendje spontane ose te eger
CR		I rrezikuar ne menyre kritike
CR	A1a	Renie e shpejte>80% per 10 vjet, Vrojtim i drejperdrejte
CR	A1b	Renie e shpejte>80% per 10 vjet, Renie/zvogelim i perhapjes ose zones se zene nga lloji ne fjale, dhe/ose i cilesise se habitatit
CR	A1c	Renie e shpejte>80% per 10 vjet, Niveli aktual ose potencial i shfrytezimit
CR	A1d	Renie e shpejte>80% per 10 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
CR	A2b	Renie e shpejte>80% per 10 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
CR	A2c	Renie e shpejte>80% per 10 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
CR	A2d	Renie e shpejte>80% per 10 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
CR	B1	Prani e llojit ne <100 km ²
CR	B2a	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Siperfaqen e perhapjes se llojit
CR	B2b	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Zonen e zene prej llojit
CR	B2c	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Madhesine dhe cilesine e habitatit
CR	B2d	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Numrin e lokalizimeve ose nenpopullatave
CR	B2e	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Numrin e individeve te maturuar
CR	B3a	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Siperfaqen e perhapjes se llojit
CR	B3b	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Zonen e zene prej llojit
CR	B3c	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Numrin e lokalizimeve ose nenpopullatave
CR	B3d	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Numrin e individeve te maturuar
CR	C1	<250 individe te maturuar
CR	C2a	<250 individe te maturuar, Renie e vazhduar ne numrin e individeve te maturuar dhe te struktures se popullates, e vrojtuar ose e pritur ne formen e Fragmentimit te rende >50 individe te maturuar
CR	C2b	<250 individe te maturuar, Te gjithë individet riprodhues takohen ne nje nenpopullate
CR	D1	<50 individe te maturuar,
CR	D2	
EN		I rrezikuar
EN	A1a	Renie e shpejte>50% per 10 vjet, Vrojtim i drejperdrejte
EN	A1b	Renie e shpejte>50% per 10 vjet. Renie/zvogelim i perhapjes, ose zones se zene nga lloji ne fjale, dhe/ose i cilesise se habitatit
EN	A1c	Renie e shpejte>50% per 10 vjet, Niveli aktual ose potencial i shfrytezimit
EN	A1d	Renie e shpejte>50% per 10 vjet Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
EN	A2b	Renie e shpejte>50% per 10 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
EN	A2c	Renie e shpejte>50% per 10 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
EN	A2d	Renie e shpejte>50% per 10 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose paraziteve
EN	B1	Prani e llojit ne <5000 km ²
EN	B2a	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Siperfaqen e perhapjes se llojit
EN	B2b	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Zonen e zene prej llojit
EN	B2c	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Madhesine dhe cilesine e habitatit

EN	B2d	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Numrin e lokalizimeve ose nenpopullatave
EN	B2e	Prani e llojit ne <5000 km ² , Renie e vazhduar ne Numrin e individeve te maturuar
EN	B3a	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Siperfaqen e perhapjes se llojit
EN	B3b	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Zonen e zene prej llojit
EN	B3c	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Zonen e zene prej llojit
EN	B3d	Prani e llojit ne <5000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Numrin e individeve te maturuar
EN	C1	<2500 individe te maturuar
EN	C2a	<2500 individe te maturuar, Renie e vazhduar ne numrin e individeve te maturuar dhe te struktures se popullates, e vrojtuar ose e pritur ne formen e >250 individe te maturuar
EN	C2b	<2500 individe te maturuar, Te gjithë individët riprodhues takohen ne nje nenpopullate, Te gjithë individët riprodhues takohen ne nje nenpopullate
EN	D1	<250 individe te maturuar
EN	D2	-
VU		I perkeqsuar
VU	A1a	Renie e shpejte>50% per 20 vjet, Vrojtim i drejperdrejte
VU	A1b	Renie e shpejte>50% per 20 vjet, Renie/zvogelim i perhapjes, ose zones se zene nga lloji ne fjale, dhe/ose i cilesise se habitatit
VU	A1c	Renie e shpejte>50% per 20 vjet, Niveli aktual ose potencial i shfrytezimit
VU	A1d	Renie e shpejte>50% per 20 vjet, Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose parazitëve
VU	A2b	Renie e shpejte>50% per 20 vjet, Renia e pritshme ne nje te ardhme te afert bazohet ne Renie/zvogelim i perhapjes, ose zones se zene nga lloji ne fjale, dhe/ose i cilesise se habitatit
VU	A2c	Renie e shpejte>50% per 20 vjet, Renia e pritshme ne nje te ardhme te afert bazohet ne Niveli aktual ose potencial i shfrytezimit
VU	A2d	Renie e shpejte>50% per 20 vjet, Renia e pritshme ne nje te ardhme te afert bazohet ne Efektet e taksoneve te introduktura, hibridizimit, semundjeve, ndotesave, konkurences ose parazitëve
VU	B1	Prani e llojit ne <20000 km ² ,
VU	B2a	Prani e llojit ne <20000 km ² , Renie e vazhduar neSiperfaqen e perhapjes se llojit
VU	B2b	Prani e llojit ne <20000 km ² , Renie e vazhduar ne Zonen e zene prej llojit
VU	B2c	Prani e llojit ne <20000 km ² , Renie e vazhduar ne Madhesine dhe cilesine e habitatit
VU	B2d	Prani e llojit ne <20000 km ² , Renie e vazhduar ne Numrin e lokalizimeve ose nenpopullatave
VU	B2e	Prani e llojit ne <20000 km ² , Renie e vazhduar ne Numrin e individeve te maturuar
VU	B3a	Prani e llojit ne <20000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Siperfaqen e perhapjes se llojit
VU	B3b	Prani e llojit ne <20000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Zonen e zene prej llojit
VU	B3c	Prani e llojit ne <20000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Zonen e zene prej llojit
VU	B3d	Prani e llojit ne <20000 km ² , Fluktacione (ulje-ngritje) te medha ne Numrin e individeve te maturuar
VU	C1	<10000 individe te maturuar
VU	C2a	Renie e vazhduar ne numrin e individeve te maturuar dhe te struktures se popullates, e vrojtuar ose e pritur ne formen e >1000 individe te maturuar
VU	C2b	<2500 individe te maturuar, Te gjithë individët riprodhues takohen ne nje nenpopullate, Te gjithë individët riprodhues takohen ne nje nenpopullate
VU	D1	<1000 individe te maturuar
VU	D2	<100 km ² ose <5 lokalizime
LR		Rrezik i ulet
LRcd		Rrezik i ulet i varur nga masat konservuese
LRnt		Rrezik i ulet jo i varur nga masat konservuese
DD		Te dhena te pamjaftueshme
NE		Jo i vlerësuar

